

Skt. Hans tale 2004.

Kære Læsø-boere – heltids-, deltids-, fritids-læsøboere og alle jeres venner og gæster.
Velkommen til bål og brand.

Jeg håber alle føler sig omfattet af velkomsten.

Tak til Østerby fordi netop jeg er blevet inviteret til at holde Skt. Hans talen i år.
Det håber jeg ikke, I kommer til at fortryde.

Jeg ved da godt, at det havde gjort sig bedre på plakaten, hvis det havde været Borgmesteren, men ham er Vesterø altså rendt med i år.

Jeg er imidlertid næsten sikker på, at vi begge har haft det samme behov, mens vi forberedte os lidt. Så udgangspunktet har i den forstand været ens: Vi har lige måttet ind tur i ordbog over det danske sprog for at repetere: Hvem var han nu i grunden? Ham Hans? Ham Skt. Hans?

Det er jo rigtigt. Det var jo Hans. Johannes. Johannes Døberen.

Ja det kan da godt være, at Olav Juel kendte ham i forvejen.

Og den 24. juni, det var såmænd Johannes' fødselsdag. Så i aften er altså sådan en slags juleaften til ære for én som har kendt Jesus personligt.

Han og Jesus delte året imellem sig, sagde de første kristne i hvert fald.

Men det er jo også noget med bål og hekse.

Det stod der også noget om i ordbogen.

Men det mest forunderlige sankthansnat var det mirakuløse vand i de hellige kilder: Det blev forvandlet til medicin, troede man. Overalt i landet var der sådanne kilder, som man valfartede til. Nogle drak af vandet og andre de vaskede sig i det, og så overnattede man i øvrigt ved kilden. Pudsigt nok drikker danskerne den dag i dag kildevand som aldrig før.

Og kildebesøg og bålbrænding hørte sammen. Man sagde, at "man brændte sankthansblus" eller "glædesblus", og det foregik som regel på et højt punkt, så ilden kunne ses langt borte fra. Skæret fra bålene, som ofte blot var halmknipper sat på stager, var med til at holde alt ondt - hekse og onde magter - væk fra den højtidelige, næsten hellige midsommernat, troede man.

Sankthans heksen, som vi brænder på midsommerbålet, fortsætter den opfattelse, at hekse og onde magter er særligt farlige sankthans aften. Hverken hos jødedommen eller hos kristendommen troede man på hekse i de første tusind år. Det var først i 1200-tallet, at hekseovertroen begyndte at komme ind i billedet, og i de følgende århundreder tog til med rædselsfulde følger for mange kvinder (og mænd) i hele Europa. I Danmark blev den første "heks" brændt på bålet i Stege (det er måske derfor det hedder "stege") i 1540, og den sidste officielle heksebrænding fandt sted i 1693. Så sent som i 1722 kom en "heks" dog på bålet i Salling, og i 1897 blev en såkaldt "heks" lynchet i Vendsyssel. Alene i Danmark mistede op mod tusinde "hekse" livet i flammerne.

Og selvom det altså var slut med at smide rigtige mennesker på bålet, så har man altså alligevel følt et behov for at mindes de tidligere tiders heksebrændinger. Det er faktisk så sent som i 1920'erne og 30'erne, man begynder at dekorere glædesblussene i Danmark med brændende, skrigende og hylende hekse.

Som jeg kunne forstå ved at genlæse lidt på lektien, så er Skt. Hans altså helt igennem en usammenhængende samling af forskellige begrundelser for at holde en fest – eller i hvert fald mødes - og den er grundlæggende temmelig udansk.

Johannes er fra Palæstina, og heksebrænderiet er fra Mellemeuropa.

Men selve sankthansbålet - og midsommerfesten - er jo en dejlig tradition at fortsætte. Og at vi altid skal gøre det i regnvejr og på en almindelig hverdag – det er da temmelig dansk.

I Sverige har de været så kloge, at de fra 1953 lagde sankthans aften på en fredag. Her brændes ikke bål - det gør man i Sverige den 30. april på "Vahlborgsmässoafton".

På Skt. Hans-fredag danser man om "Midsommarstången" og synger. Og lørdag som er ren helligdag - sover hele Sverige rusen ud, og der festes slet ikke.

Nå, det var lidt om baggrunden – om ikke for andres så for min egen skyld.

Det er sørme svært at vælge hvilket af temaerne, man nu skal lade sig inspirere af.

Hvad står de mon og lytter til i Vesterø?

Jeg besluttede mig for ikke at vælge nogen af dem.

Jeg har det rimelig godt med Jesus, jeg har en god og naiv tillid til det etablerede sundhedssystem, jeg er godt gift, og så kender jeg ikke lige nogen jeg skal have brændt af.

Jeg drikker nok for lidt vand, men det kan jeg jo ikke stå og underholde jer med ret lang tid.

Jeg synes måske også jeg bør sige noget om Læsø – når det nu netop er på Læsø, vi er lige nu.

Lige for øjeblikket er vi vel alle sammen noget optaget af kommunesammenlægning – om hvad det kommer til at betyde for Læsø, og hvordan vi mon vil klare os udenfor et eller andet centralt fællesskab.

Vi er vel også en del, der er optaget af om vi skal til at bo i en nationalpark eller ej.

Et skrækszenarium kunne jo være, at vi allerede ved næste Skt. Hans skulle annoncere vores borgmester som en stammehøvding i vores lille reservat.

Vi kæmper mod mange og store odds.

Læsø passer ikke rigtig ind i det moderne Danmarks billede af sig selv.

Nidkære centralister og folk med hang til standarter har nu fået held til at overbevise os alle sammen om, at en kommunalreform er en rigtig god idé.

Og vi har mange ting imod os på Læsø.

De værste anelser kunne meget let blive virkelighed, hvis ikke Læsø finder de kræfter frem, som man gennem alle tider har haft til at løse problemer og vanskeligheder i den takt, de har vist sig.

Det kunne gå os, som det gik dronten.

Den kan man se hver dag mellem 10 og 16. På zoologisk museum i København.

Der er den endt sammen med en hel del af udviklingshistoriens andre fysiske frembringelser.

Alle mulige vækster, som alle vel tjente et eller formål, dengang de var i live.

Nu er de i en anden verden, fri for at skulle tage stilling til noget som helst, fuldstændig præpareret, nogle af dem endda henstillet i sprit og alkohol, hensat i en evig rus. For nogen kan det måske være svært at forestille sig noget højere mål med tilværelsen. Behageligt og mageligt.

Men der opbevares altså også kraniet af en dronte. Det er det eneste, der er tilbage af dette store skrummel af en fugl, der levede for 3-400 år siden på øen Mauritius.

Dronten var i familie med duen, men noget større, nærmest som en svane. Det var en mærkelig fugl. Den havde ingen naturlige fjender, og da der var mad nok på øen, havde dronten det godt. Den havde det i virkeligheden nok alt for godt.

Derfor mistede den lidt efter lidt sin egen evne til at overleve. Den holdt op med at flyve.

Vingerne blev mindre og mindre, indtil de til sidst var blevet så små, at de slet ikke kunne bære den store krop. Små symbolske stumper blev tilbage, som minde om dengang dronten var en rigtig fugl. Og tiden gik. En skønne dag fik dronten af en eller anden grund brug for at kunne stikke af. Men det kunne den ikke. Så i stedet vraltede den ind i sin egen undergang.

I kan sikkert godt forestille jer, hvordan det har set ud.

Sådan skulle det meget nødig komme til at gå for os.

Og selvom vi måske heller ikke har naturlige fjender, så skal vi lade være med at tage vores berettigelse for givet.

Men jeg er selvfølgelig optimist: Jeg er tryk ved, at det hele tiden viser sig, at der dukker nye og initiativrige mennesker op her på Læsø.

Ingen af de ny-læsøboer, jeg møder, er flyttet hertil med den målsætning, at Læsø skal nedlægges som en selvstændig kommune – alle kommer de tværtimod med en respekt for det bestående og mange med lyst og energi til at arbejde for det.

Jeg er egentlig mere bekymret for om det lykkes nogen, som mangler tillid til og tro på, at det der kommer udefra kan have reelle hensigter; at de skulle få held til at finde lidt fodfejl eller procedurer, der ikke blev overholdt.

For så er man fra det store enstrengede fastland eller den endnu større europæiske centralkommando, naturligvis nødt til at reagere og gribe ind.

Jeg kender en præst på Fyn. Han hedder Torkild. Da han var dreng havde han fødselsdag en gang om året. Det har såmænd sikkert stadigvæk. Når Torkild skulle fejre sin fødselsdag, så måtte han invitere to kammerater hjem til kagemand og chokolade. Torkild inviterede altid Niels og Finn med hjem, og så spiste de kagemand og drak chokolade. Når så deres sukkerbalance var slået helt skæv, så skulle de til at lege. Og da havde de sådan en god leg, som de legede hvert eneste år. Den gik ud på, at de gik ind på Torkilds værelse. Så stillede de sig midt på gulvet og lukkede øjnene. Så skulle den ene af dem stille liste udenfor døren. Derefter måtte de to andre så igen åbne øjnene, og så skulle de to inde i værelset gætte, hvem det var, der var gået ud.

Og de gættede det rigtigt - næsten hver gang. Og så kom han ind igen, og så kunne de tage en runde mere.

Jeg tror, at ham, der var gået udenfor, han var spændt, mens han stod der udenfor døren. Ville de gætte rigtig? Ville de overhovedet gætte - eller ville de bare give sig til noget helt andet - noget, hvor han slet ikke var nødvendig. Noget der betød, at han kunne stå der udenfor altid, og slet ikke nogensinde mere komme ind og føle sig som en del af gruppen. Legen var afhængig af, at de var tre.

Havde de kun været to, så havde legen nok ikke været ret meget ved. Stå der med lukkede øjne, mens den anden går - derefter åbne dem, og så gætte, hvem der er gået. Det skulle jo være til at finde ud af.

For de tre knægte på Fyn var det afgørende at være end del af de tre. Der var ingen tvivl.

Og hvad kan vi så lære af den historie?

At vi ikke kan klare os selv. Det er der jo ingen, der kan mere.

Vi skal være en del af det danske fællesskab – af nordens arabere, som svenskerne kalder os, når de tænker på de dele af vores folkekarakter, der er lidt utilregnelig, farverig, snusfornuftig og krejleragtig, og som giver plads til alle forskelligheder.

For der skal jo netop være nogen, der går udenfor engang imellem – ellers bliver det jo slet ikke spændende.

Men vi skal have tillid til, at vi gør den forskel, der betyder, at vi bliver hentet ind igen.

Og jeg tror der er almindelig anerkendelse af, at vi på Læsø har noget at give – også til andre end os selv.

Kald det bare et reservat, en nationalpark, et forsøgsområde eller en særlig vanskeligt stillet lille brakmark.

Læsø er ikke kun det, det er – det er i høj grad også det, det kan blive, og vi skal tage godt imod alle de nye initiativer, som viser sig og tilbyder sig. Uanset om det er noget vi selv finder på, eller det er noget, der kommer med nogen ovrefra.

Er der nogen, der vil lege, så skal vi hente dem ind.

Der er ingen hekse eller trolde i det her.

Ingen vi skal have brændt af.

God Skt. Hans aften – alle sammen.